1.10.2015
Oikeusministeriö
Talousjohtaja Tapio Laamanen

Eduskunnan lakivaliokunnalle

**Hallituksen esitys HE 30/2015 vp eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016 ja valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2016−2019 oikeusministeriön hallinnonalan osalta**

## Vuosien 2016−2019 määrärahatilanteesta

Oikeusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 906 miljoonaa euroa vuodelle 2016. Kuluvan vuoden talousarvioon verrattuna hallinnonalan määrärahataso hieman paranee (organisaatioiden reaalinen muutos 3 milj. euroa) ensi vuonna. Tämä johtuu hallitusohjelman mukaisesta lisämäärärahasta sisäiseen turvallisuuteen ja oikeudenhoitoon. Oikeusministeriön hallinnonalan osuus lisämäärärahasta on vuositasolla 17,5 milj. euroa.

Julkisen talouden välttämättömien sopeuttamistoimenpiteiden vuoksi hallinnonalan taloudellinen tilanne kuitenkin tiukkenee kehyskauden loppupuolella. Kun otetaan huomioon aiempien hallitusten ja nykyisen hallituksen päättämät säästöt sekä tasokorotukset, voidaan todeta, että hallinnonalan organisaatioiden nettosäästöt ovat vuonna 2019 noin -30 − -40 milj. euroa kuluvan vuoden määrärahatasoon verrattuna. Nettosäästöjen vaihteluväli johtuu siitä, että julkisen talouden suunnitelmassa ei ole vielä otettu kantaa siihen, miten hallitusohjelman kumuloituva toimintamenosäästö kohdentuu vuosina 2017−2019 toimintamenomomenteille. Erityisesti tuomioistuinten toimintaan on hallitusohjelmassa melko paljon säästötoimenpiteitä.

## Toiminnan tehostamistoimenpiteet

Säästötoimenpiteet edellyttävät toiminnan tehostamista.

Hallituskaudella jatketaan oikeudenhoidon uudistamisohjelman toimenpiteitä. Ohjelman hankkeilla pyritään varmistamaan oikeusturva kiristyvässä taloustilanteessa.

Julkisen oikeusavun toimintaa tehostetaan kehittämällä oikeudellista neuvontaa, sähköistä asiointia ja vaihtoehtoisia riidanratkaisumenetelmiä. Kesällä 2015 valmistuneen kokonaissuunnitelman tavoitteena on, että oikeusavun palvelut ovat helposti kansalaisen saavutettavissa. Yhtenä kehittämistoimena ovat etäpalvelut, joita pilotoidaan oikeusaputoimistoissa.

Käräjäoikeusverkoston uudistamista jatketaan. Tavoitteena on vahvistaa käräjäoikeuksien rakennetta siten, että oikeusturvan saatavuus ja lainkäytön laatu voidaan myös pitkällä tähtäyksellä turvata. Tämä edellyttää, että käräjäoikeuksista muodostetaan hallinnollisesti suurempia kokonaisuuksia, joissa työmäärä ja resurssit voidaan jakaa nykyistä tasaisemmin.

Ulosottotoimessa on käynnissä laaja rakenneuudistushanke (URA), jolla tavoitellaan tuottavuuden ja taloudellisuuden parantamista ulosotossa vaarantamatta asianosaisten oikeusturvaa. Hankkeen arvioidaan valmistuvan vuoden 2018 loppuun mennessä.

Syyttäjälaitoksen määrärahataso on ensi vuonna noin nykyisellä tasolla. Kehyskauden lopulla tilanne on tiukkenemassa. Syyttäjälaitos jatkaa rakenteidensa uudistamista selvittämällä mahdollisuuksia vähentää syyttäjävirastojen määrää.

Rikosseuraamuslaitoksen toimitilarakenteen uudistaminen on tarpeen tiukkenevassa taloustilanteessa. Tavoitteena on turvallinen toiminta, tukea rangaistusten täytäntöönpanolle asetettuja yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita sekä vähentää uusintarikollisuutta. Vankilaverkosto pyritään säilyttämään alueellisesti kattavana.

Vankien terveydenhuollon järjestämis- ja rahoittamisvastuu siirretään vuoden 2016 alusta lähtien Rikosseuraamuslaitoksesta sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle. Näin se tulee lähemmäksi normaalia terveydenhuoltojärjestelmää ja sen mukaista valvontaa. Tavoitteen on, että vangeille järjestettävissä koulutus- ja kuntoutuspalveluissa voidaan nykyistä enemmän tukeutua yhteiskunnan normaalipalveluihin vapautumisen jälkeisten jatkumoiden varmistamiseksi.

Hallinnonalan toimintaa tehostetaan kehittämällä merkittävästi eri sektoreiden tietojärjestelmiä. Tähän esitetään ensi vuodelle yhteensä 10,6 miljoonan euron lisämäärärahat kuluvan vuoden tasoon verrattuna.

**Muut toimenpiteet**

Tuomioistuinmaksuja korotetaan ja maksullisuutta laajennetaan vuoden 2016 alusta lähtien kuitenkin niin, etteivät muutokset heikennä vähävaraisten oikeusturvaa. Maksuja nostetaan nykyistä lähemmäs asioiden käsittelykustannuksia. Muutoksilla valtion tulojen lasketaan kasvavan 12−15 milj. euroa vuodessa.

Turvapaikanhakijoiden oikeusapuhakemusten määrän arvioidaan lisääntyvän. Lisääntyvien oikeusapumenojen hillitsemiseksi etsitään keinoja keventää menettelyitä ja prosesseja. Samoin odotetaan kielteisiin turvapaikkapäätöksiin liittyvien valitusten määrän kasvavan Helsingin hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan liittyviin menoihin on tässä vaiheessa varattu 12,9 miljoonaa euroa. Arvio perustuu 15 000 turvapaikanhakijan määrään. Määrärahatarvetta jouduttaneen tarkistamaan täydentävässä talousarvioesityksessä.

Vuonna 2016 valmistellaan demokratiapoliittinen toimintaohjelma sekä toinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma. Ohjelmien tavoitteena on määrittää painopisteet ja konkreettiset hankkeet viime hallituskaudella annetuille selonteoille.

Rikoksen uhreille tarjottavat tukipalvelut järjestetään EU:n uhridirektiivin edellyttämällä tavalla yhteistyössä sosiaali- ja terveyshallinnon ja palveluita tuottavien järjestöjen kanssa. Palvelutuotannon rahoittamiseksi otetaan käyttöön rikosuhrimaksu ja kehitetään siihen liittyvää valtionavustusjärjestelmää. Tukipalveluiden järjestämiseen osoitetaan lisämäärärahaa rikosuhrimaksun tuotosta 2,5 milj. euroa vuonna 2016 ja 4,7 milj. euroa vuodesta 2017 lähtien.

Sakon ja rikesakon määräämistä koskevan lainsäädännön uudistukset on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 2016 aikana. Rikesakkoja on tarkoitus korottaa jo toteutetun kaksinkertaistamisen lisäksi vielä 50 prosenttia eli kolminkertaisiksi ja päiväsakot on tarkoitus korottaa noin kaksinkertaisiksi.

Sakon muuntorangaistuksen käyttöalan laajentamiseen edellisessä kehyspäätöksessä osoitetut määrärahat vuodesta 2018 lukien, OM:n hallinnonalalle 7,4 milj. euroa ja poliisille 5 milj. euroa vuodessa, on poistettu kehyksistä, joten tähän liittyvä uudistus peruutettaneen.